

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Слюсаренко Микола Анатолійович – асистент кафедри фізики та методики її навчання (Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»).

Коло наукових інтересів: дидактичні умови реалізації задачного підходу в навчальному процесі вищої школи.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ПРОБЛЕМНО-МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ.

Олена СНІСАР (Черкаси)

В статті розглядається питання вибору ефективних методів проблемного навчання при впровадженні проблемно-модульної технології у професійну підготовку молодших медичних спеціалістів, а також їх вплив на розвиток професійних якостей медичних фахівців.

В статтє рассматривается вопрос выбора эффективных методов проблемного обучения при внедрении проблемно-модульной технологии профессиональную подготовку младших медицинских специалистов, а также их влияние на развитие профессиональных качеств медицинских специалистов.

Ключові слова: методи проблемного навчання, проблемно-модульна технологія, професійні якості медичних спеціалістів.

Постановка проблеми. Сучасну медицину, у зв'язку із зростаючими можливостями використання високотехнологічних методів лікування, відрізняє висока складність, технологічність, багатofакторність і зростаюча інтенсивність обробки інформації. Така ситуація висуває вимоги до пошуку нових ефективних шляхів підвищення якості підготовки медичних фахівців, до роботи в подібних умовах. Одним з таких напрямків є впровадження проблемно-модульної технології. Вона забезпечує не тільки підвищення якості професійних знань, а і формування умінь ефективно вирішувати проблемні завдання в професійній діяльності, готовності до професійного зростання у майбутніх молодших медичних фахівців. У визначеннях педагогічної технології, що дають М. Кларін, І. Підласий, В. Полонський, Г. Селевко, одним з її важливих компонентів вказуються методи навчання.

Метою цієї статті є визначення методів проблемного навчання, що доцільно використовувати при впровадженні проблемно-модульної технології у професійну підготовку молодших медичних спеціалістів.

Аналіз попередніх досліджень. В технології проблемно-модульного навчання педагоги пропонують використовувати велику кількість методів, як традиційних, так і сучасних.

В розробленій М. Чошановим технології проблемно-модульного навчання пропонується системно-функціональний підхід до класифікації методів навчання. Згідно цього підходу він виділяє три групи методів:

1) конструктивні методи навчання, що включають методи проектування змісту навчання і структурування навчального матеріалу, а також методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;

2) ситуативні методи навчання – це методи, що забезпечують конкретні навчально-пізнавальні ситуації, вони в першу чергу спрямовані на організацію процесуального компонента технології;

3) діагностичні методи навчання охоплюють сукупність методів контролю і оцінки навчальних досягнень [6].

Перелічені методи, розроблені автором, рекомендовані для викладання математичних дисциплін, тому до використання їх в професійній підготовці молодших медичних спеціалістів необхідно підходити вибірково та з відповідними доопрацюваннями.

Український педагог і психолог А. Фурман пропонує чотири групи проблемно-пошукових методів:

- демонстраційне розв’язування проблем викладачем,
- самостійна проблемно-пошукова діяльність студентів,
- колективна проблемно-пошукова діяльність студентів,
- спільна проблемно-пошукова діяльність викладача і студентів [5].

П. Юцявічене також значну увагу приділяє методам, які доцільно використовувати в модульному навчанні. Педагог дотримується підходу, що розглядає метод навчання, як спосіб керівництва пізнавальною діяльністю того, хто навчається [7]. Можна виділити такі групи методів:

1. Інформаційні методи навчання (бесіда, бригадне навчання, демонстрація, консультування, лекція, розповідь, екзамен, експертиза).

2. Операційні методи навчання (алгоритм, відеоконфронтація, «роби так, як я», лабораторні вправи, самокритика).

3. Пошукові методи навчання (аналіз конкретних ситуацій, бесіда по Сократу, група шума, ділова гра, ділова корзина, дискусія, обговорення впівголосу, форум, «думай і слухай», інноваційна гра, лабіринт дій, метод аперцепції-інтерації, «мозкова атака», панельна дискусія, програма саморозвитку, прогресивний семінар, проектування, реакція аудиторії, студія активного випадку, творчій діалог, Т-група, тренування в людських стосунках, навчання, що основане на діяльності, акваріум).

4. Методи самостійного навчання (слухання, навчання по тексту).

П. Юцявічене найбільше уваги приділяється саме пошуковим методам навчання, які застосовуються для формування і розвитку умінь і навичок конкретної продуктивної діяльності в нетипових або навіть непередбачуваних ситуаціях [7].

Основний зміст статті. З усієї різноманітності методів, що пропонуються для використання в технології проблемно-модульного навчання ми вибрали такі, які найкраще відповідають вимогам

професійної підготовки молодших медичних працівників та сприяють формуванню у них професійно важливих якостей.

Залежно від рівня розумової активності студентів виділяють такі методи навчання: проблемний виклад (проблемно-інформаційний), частково-пошуковий, дослідницький.

Проблемно-інформаційний або проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні таких словесних методів, як лекція та пояснення, для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Дослідницький метод спрямований на включення студентів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання студентів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв'язання задачі; орієнтація студентів на проведення досліджень і систематизація результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи [4].

В результаті проведених досліджень ми можемо запропонувати, з метою ефективного впровадження проблемно-модульної технології викладання дисциплін «Медична біологія», «Медична генетика», використовувати наступні методи. До першої групи проблемно-інформаційних методів відносимо монологічний та показовий проблемний виклад матеріалу, проблемну лекцію, евристичну бесіду, дискусію та продуктивний діалог, навчальний диспут. До частково-пошукових методів відповідно належить розв'язання проблемних завдань і задач, вирішення ситуаційних задач, робота в малих групах, метод аналізу конкретних ситуацій, «провокаційні» методи, «мозковий штурм», навчальний експеримент. До третьої групи дослідницьких методів відносяться: ділова гра, метод проєктів, метод моделювання, навчальний експеримент. Розглянемо деякі з них.

Дискусія – це обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між двома або більше особами. Її завдання – виявити відмінності в розумінні питання і в дружньому спорі встановити істину, прийти до єдиної точки зору. Для дискусії вибирають такі запитання, в яких наявність двох точок зору може бути природньою. Не слід створювати штучні ситуації, коли хтось буде відстоювати заздалегідь помилкову точку зору, будучи впевненим в тому, що вона помилкова.

Наприклад, в змістовому модулі «Цитологічні та біохімічні основи спадковості» можуть проводитися дискусії на теми: «За і проти використання трансгенних організмів», «Наслідки клонування людини: медична та етична сторона проблеми». Під час вивчення змістового модуля «Спадковість і патологія» можна дискутувати над питаннями підвищення ефективності та урізноманітнення напрямків медико-генетичного консультування. В модулі «Популяційно-видовий, біогеоценотичний та біосферний рівні організації життя» можна запропонувати такі теми дискусій: «Чи можливе повне знищення паразитів людини в природі?», «Людина – це біологічна чи соціальна істота», «Життя на Землі має абіогенне чи біогенне походження?»

До технології дискусії відносяться: чітке визначення мети, прогнозування реакцій опонентів, планування поведінки, вибір запитань, слухання, розуміння інших позицій, узагальнення, позитивні висновки. Основні завдання ведучого дискусію: створити атмосферу, в якій може розвиватися вільна дискусія; забезпечити розуміння і підтримку групою цілей дискусії; стимулювати висловлювання думок; пояснювати незрозумілі питання; робити висновки [7].

В процесі підготовки до дискусії студенти навчаються комп'ютерній грамотності, вмінню працювати з джерелами інформації, планувати свою діяльність, самостійно здобувати професійні знання. Отже, підготовка до дискусії вимагає від студентів-медиків таких емоційно-вольових якостей: організованість, самодисципліна, наполегливість. Участь в дискусії сприяє розвитку комунікативних здібностей, уміння спілкуватися з аудиторією, бути переконливим, розуміти і поважати думку інших, а також впевненість у собі, ініціативність, урівноваженість, уміння керувати своїм психофізичним станом, контролювати свої емоції. Такі якості необхідні не тільки для спілкування з пацієнтом, а і для участі у конференціях, публічних виступах які є невід'ємною частиною професійної діяльності сучасного медичного спеціаліста.

Метод аналізу конкретних ситуацій. Його різновидами є метод конфлікту, деякі педагоги називають його – метод інцидента або студія випадку. В даному методі викладач ознайомлює студентів з інцидентом, конфліктною ситуацією, що може відбутися під час професійної діяльності медичного працівника. Це може бути опис реального

інцидента, що відбувся в певній медичній установі. Але для прийняття правильного рішення студентам може пропонуватися недостатньо інформації для того, щоб розібратися у ситуації, визначити чи є проблема і в чому вона, що треба робити для її вирішення. Таким чином вони опиняються перед необхідністю пошуку додаткової інформації, в процесі якого навчаються збирати і використовувати інформацію, розвивають навички постановки запитань. В медицині найбільш часто використовуються такі види конкретних ситуацій, як ситуація-ілюстрація, ситуація-оцінка, ситуація-вправа. Кожний з присутніх висловлює свою думку про інцидент і про шляхи виходу з нього [7].

Метод аналізу конкретних ситуацій в медичному навчальному закладі можна використовувати на початку проблемної лекції, як спосіб створення проблемної ситуації, але частіше все ж таки на практичних заняттях. Його використовують при вивченні тем, що тісно інтегруються з клінічними дисциплінами. Це теми змістових модулів «Спадковість і патологія», «Біологія індивідуального розвитку», «Медична протозоологія», «Медична гельмінтологія», «Медична арахноентомологія». Даний метод найкраще підходить для навчання студентів працювати в колективі, спілкуватися з колегами та пацієнтами, поважати їх. Він ознайомлює студентів з типовими помилками в професійній діяльності, що призводять до непорозумінь, конфліктів, а іноді до загрози здоров'ю та життю пацієнта. Правильно підібрані викладачем ситуації повинні розвивати морально-духовні якості, такі як милосердя, здатність до співчуття, розвинене почуття обов'язку, гуманізм, безкорисливість, чесність, правдивість, делікатність, принциповість. Метод є незамінним у формуванні здатності до подолання професійних криз, адже робота медика пов'язана із значним психологічним та емоційним навантаженням.

Мета методу проектів методу – стимулювати інтерес студентів до розв'язання проблем у медицині, які передбачають практичне застосування набутих знань та умінь проектної діяльності.

Метод проектів вимагає використання сукупності дослідницьких, творчих методів, прийомів, засобів. П. Юцявічене вказує на те, що даний метод в технології проблемно-модульного навчання призначений для розвитку умінь практичної діяльності, системного мислення, встановлення міжпредметних зв'язків за допомогою проектування певного продукту [7].

Проекти в медичному навчальному закладі можуть бути таких типів: інформаційні, дослідницькі, практико-орієнтовані, соціальні. Також розрізняють проекти за тривалістю: короткодіючі, середньої тривалості, довготривалі [1].

Проектна діяльність відкриває широкі можливості для вибору ролі в системі взаємин (організатор, учасник, виконавець), передбачає активність кожного, оскільки результат залежить від спільних зусиль. Дає можливість залучати студентську молодь до розв'язання різних суспільних та професійних проблем [2].

Так як до освітньо-кваліфікаційної характеристики медичних спеціалістів входить проведення санітарно-просвітницької роботи серед населення, то в курсі медичної біології можна запропонувати проект по проведенню консультативної та роз'яснювальної роботи серед населення, пацієнтів лікувально-профілактичних закладів та учнів загальноосвітніх шкіл з питань профілактики паразитарних захворювань. Під час роботи над проектом студенти повинні визначитися із аудиторією, з якою вони будуть працювати, відповідно до неї підготувати матеріали певного рівня складності та оформлення. Це можуть бути буклети, газети, бюлетні, навчальні фільми, лекції з презентаціями, що містять інформацію про паразитарні захворювання поширені в регіоні та заходи щодо їх профілактики. Як результат виконання проекту повинен бути підготовлений і представлений звіт.

Використання методу проектів у професійній підготовці молодших медичних спеціалістів забезпечує високий рівень їх професійних знань, умінь і навичок, готовність до постійного підвищення кваліфікації, комп'ютерну грамотність, вміння працювати з джерелами інформації, планувати свою діяльність, мобільність в освоєнні та впровадженні новітніх технологій в медицині, готовність до творчої праці, володіння навичками науково-пошукової та дослідницької роботи. Також в процесі проектної діяльності студенти-медики вчаться працювати в команді, налагоджувати соціальні контакти, презентувати створене перед аудиторією, оцінювати себе й один одного, проявляти організаторські здібності.

Метод проектів є досить складним і вимагає ретельної підготовки, організації, готовності студентів до такого виду роботи, високого рівня їх пізнавальної активності.

Ділова гра – це імітаційна гра, в якій відтворюється справжня професійна діяльність конкретних медичних працівників. Ділову гру можна розділити на наступні етапи: підготовчий, ввідна частина, ігровий етап, заключний [7].

Саме ділова гра дає можливість студенту проявити знання та вміння не в теоретичному розв'язуванні проблемних ситуацій, в ідеальних умовах, коли ніхто не заперечує і не заважає, а вирішити ситуацію в умовах подібних до реальних, сформулювати уявлення про взаємодію молодшого медичного спеціаліста з різними службами складного

сучасного механізму, яким сьогодні є поліклініка, стаціонар, лікарняно-поліклінічне об'єднання.

В курсі медичної біології найбільше ефективно використовувати ділові ігри під час розгляду змістових модулів «Спадковість і патологія», «Медична протозоологія», «Медична гельмінтологія», «Медична арахноентомологія». В медичній генетиці ділові ігри доцільні при вивченні питань спадкових хвороб, методів медичної генетики і допологової діагностики, медико-генетичного консультування сімей, в яких є небезпека народження дитини із спадковою патологією або консультування пацієнта із спадковою хворобою з метою зменшення клінічних проявів хвороби, покращення його стану. В таких іграх можна відтворити взаємодію медичної сестри, лікаря-педіатра, лікаря-генетика, акушерки, лаборанта з сім'єю чи пацієнтом, що проходить консультування, їх рідними. При розгляді тем з медичної паразитології ділові ігри можуть ілюструвати ситуації, що найчастіше трапляються в практичній діяльності фельдшера фельдшерсько-акушерського пункту в сільській місцевості, медичної сестри приймального відділення, медичної сестри дитячого садка, школи, дитячої лікарні, адже на паразитарні захворювання часто хворіють саме діти. Ділові ігри при вивченні даних тем можуть моделювати заходи щодо профілактики гельмінтозів в організованих колективах чи у мікроровнищах гельмінтозів, а також дії в умовах спалаху паразитарного захворювання. Такі ділові ігри сприяють формуванню таких емоційно-вольових якостей, як організованість, діловитість, принциповість, енергійність, урівноваженість, уміння керувати своїм психофізичним станом, не втрачати контроль над емоціями. Важливим моментом ділових ігор в медичній біології та медичній генетиці є міжпредметна інтеграція з медичною хімією, основами сестринської справи, медсестринством в терапії, педіатрії, акушерстві та гінекології, інфекційних хворобах та іншими клінічними дисциплінами.

М. Кларін пропонує використовувати в ділових іграх комп'ютер. Він наголошує на ілюстративній функції навчальних комп'ютерних ігор. Так, наприклад, у грі «Малярія» студентам пропонується локалізувати спалах паразитарного захворювання. Їм пропонуються ресурси і засоби – пестициди, медикаменти, польові шпиталі. При цьому у грі діють зовнішні фактори, які змінюються, тому студентам, крім взаємодії між собою, необхідно швидко приймати рішення відповідно до нових обставин [3].

Висновок. Розробка та впровадження проблемно-модульної технології викладання природничих дисциплін у медичних коледжах повинні враховувати особливості професійної підготовки молодших медичних спеціалістів. Розглянуті методи проблемного навчання вже на

перших курсах, до початку викладання клінічних дисциплін, забезпечують формування у студентів-медиків професійно важливих, а також морально-духовних, емоційно-вольових, психофізіологічних та соціально важливих якостей.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вірста С. Є. Інноваційне навчання: метод проектів// Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Кол. авт.– К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2007. – Вип.50. – с.52-57.
2. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.; За ред.І. В. Мороза. – К.:Либідь, 2006.–592 с.
3. Кларин М. В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта. – М. Наука, 1997. – 223 с.
4. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник / Кузьмінський А. І. – К.: Знання, 2005.– 486 с.
5. Фурман А. В. Проблемні ситуації в навчанні: Кн. для вчителя – К.: Рад. шк., 1991. – 191 с.
6. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: Методическое пособие. – М.: Народное образование, 1996. – 160 с.
7. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас: Швиеса, 1989. – 272 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Снісар Олена Анатоліївна — викладач, здобувач кафедри педагогіки вищої школи Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Коло наукових інтересів: особливості розробки та впровадження проблемно-модульної технології у професійну підготовку молодших медичних спеціалістів.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Ігор СПІНУЛ (Кіровоград)

У статті автор пропонує аналіз теоретичних засад дослідження розвитку творчих здібностей майбутніх учителів хореографії та визначення показників її компонентів, що характеризують рівень розвитку творчих здібностей особистості

В статті автор пропонує аналіз теоретичних основ дослідження розвитку творчих здібностей майбутніх учителів хореографії та визначення показників і компонентів, що характеризують рівень розвитку творчих здібностей особистості

Ключові слова: творчість, творча особистість, творчий потенціал особистості, творчі здібності, творчі здібності майбутнього вчителя хореографії

Постановка проблеми. В умовах культурного та духовного розвитку України проблема професійної підготовки майбутнього вчителя набуває першорядного значення. Сучасній школі потрібні вчителі, які спроможні виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні, підходити творчо до навчання й виховання дітей, що актуалізує дослідження проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх учителів.